

OBSAH

1.	Atom (Ing. Josef Benda)	1
1.1.	Jádro atomu	2
1.1.1.	Elektronový obal atomu	2
1.2.1.	Bohrův model	2
1.2.2.	Kvantově mechanický model	2
1.2.3.	Čím je definována energie elektronů	2
1.3.	Stavy elektronových obalů atomů	5
2.	Periodický systém	6
2.1.	Pro všechny prvky platí	6
2.2.	Pro nepřechodné prvky platí	6
2.3.	Pro přechodné prvky platí	6
3.	Molekula	7
3.1.	Proč se atomy slučují	7
3.2.	Vazba iontová	7
3.3.	Vazba nepolární	7
3.4.	Vazba polární	8
3.5.	Jak vznikne pole molekuly	8
3.6.	Zvláštní typy vazeb	9
3.6.1.	Vazba koordinační	9
3.6.2.	Vazba kovová	9
3.7.	Mezímolekulární interakce	10
3.7.1.	Elektrostatické síly	10
3.7.2.	Zbytkové vazebné síly	11
4.	Anorganické názvosloví	11
4.1.	Značky prvků	11
4.2.	Názvy a vzorce sloučenin	12
4.2.1.	Sloučeniny vodíku s atomy v záporném ox.č.	12
4.2.2.	Sloučeniny atomů s kladným ox.č.	13
5.	Chemický děj	19
5.1.	Proč reakce probíhají?	19
5.1.1.	Podmínky pro započetí reakce	20
5.1.2.	Aktivační energie	20
5.2.	Reakční rychlost	20
5.3.	Rovnováha chemické reakce	21
5.3.1.	Rovnovážná konstanta chemických reakcí	21
5.3.2.	Co ovlivní rovnováhu chemické reakce	22
5.4.	Rozdělení chemických reakcí	22
5.4.1.	Reakce protolytické	22
5.4.2.	Reakce redoxní	22

6.	Výpočty ze vzorců a rovnic	23
7.	Roztoky	25
7.1.	Rozpouštění	25
7.1.1.	Rozpouštěcí teplo	25
7.1.2.	Rozpustnost	26
7.2.	Vyjádření složení roztoků	26
7.2.1.	Hmotnostní zlomek w	26
7.2.2.	Koncentrace c	27
7.3.	Elektrolytická disociace	28
7.3.1.	Disociační konstanta	28
7.3.2.	Disociace kyselin	28
7.3.3.	Disociace hydroxidů	28
7.3.4.	Disociace solí	29
7.3.5.	Disociace vody	29
7.4.	Iontový produkt vody	29
7.4.1.	pH	29
7.4.2.	Výměnná a hydrolytická kyselost	29
7.5.	Brønstedova teorie kyselin a zásad	30
7.6.	Hydrolyza solí	30
7.7.	Pufry	31
7.8.	Elektrochemie	31
7.8.1.	Oxidačně redoxní účinky el. proudu	32
Systematická anorganická chemie (Ing. Josef Benda)		
8.	Vodík	33
8.1.	Voda	34
8.1.1.	Tvrdość vody	34
8.1.2.	Úprava pitné vody	35
8.1.3.	Úprava odpadních vod	35
8.1.4.	Ekologie vody	35
9.	VIII.A skupina	36
10.	VII.A skupina	36
10.1.	Halogenovodíky	36
10.1.1.	Halogenidy	37
10.2.	Kyslíkaté sloučeniny halogenů	37
11.	VI.A skupina	37
11.1.	Kyslík	37
11.1.1.	Ozon	38
11.1.2.	Oxidy	38
11.1.3.	Peroxidy	38
11.2.	Síra	38
11.2.1.	Sulfan a sulfidy	39
11.2.2.	Kyslíkaté sloučeniny síry	39
11.3.	Selen	40

12.	V.A skupina	40
12.1.	Dusík	41
12.1.1.	Amoniak a amonné soli	41
12.1.2.	Kyslíkaté sloučeniny	41
12.1.3.	Dusíkatá hnojiva	42
12.2.	Fosfor	42
12.2.1.	Fosfan a fosfidy	42
12.2.2.	Kyslíkaté sloučeniny fosforu	42
12.2.3.	Fosforečná hnojiva	43
12.3.	Arsen	43
12.4.	Antimon	43
12.5.	Bismut	43
13.	IV.A skupina	43
13.1.	Uhlík	44
13.1.1.	Uhlovodíky a karbidy	44
13.1.2.	Kyslíkaté sloučeniny uhlíku	44
13.2.	Křemík	45
13.2.1.	Sloučeniny křemíku	45
13.2.2.	Hlinitokřemičitany	46
13.2.3.	Disperzní soustavy	47
13.3.	Germanium	48
13.4.	Cín	48
13.5.	Olovo	49
13.5.1.	Sloučeniny olovnaté	49
13.5.2.	Funkce olověného akumulátoru	49
14.	III.A skupina	50
14.1.	Bor	50
14.1.1.	Sloučeniny boru	50
14.2.	Hliník	50
14.2.1.	Oxid hlinitý, hydroxid hlinitý a jeho soli	51
14.2.2.	Hlinitokřemičitany	51
15.	II.A skupina	51
15.1.	Sloučeniny hliníku a magnezia	52
15.1.1.	Oxidy	52
15.1.2.	Vápenatá hnojiva	52
16.	I.A skupina	53
16.1.	Hydroxid sodný a draselný	53
16.1.1.	NaCl a KCl	53
16.1.2.	Uhlíčan sodný a draselný	53
16.1.3.	Draselná hnojiva	54
16.1.4.	Kombinovaná hnojiva	54

17.	Prvky přechodné	55
17.1.	Titan	55
17.2.	Vanad	55
17.3.	Chrom	55
17.3.1.	Sloučeniny chromité	56
17.3.2.	Chromany a dichromany	56
17.4.	Molybden	56
17.5.	Wolfram	56
17.6.	Uran	56
17.7.	Mangan	57
17.7.1.	Sloučeniny manganaté a manganičité	57
17.7.2.	Manganistany a kyselina manganistá	57
17.8.	Železo	58
17.8.1.	Sloučeniny železnaté	59
17.8.2.	Sloučeniny železité	59
17.8.3.	Komplexní sloučeniny železa	59
17.9.	Kobalt	59
17.9.1.	Sloučeniny kobaltnaté	60
17.9.2.	Sloučeniny kobaltité	60
17.10.	Nikl	60
17.11.	Platinové kovy	60
17.12.	Měď, stříbro a zlato	60
17.13.	Zinek	61
17.13.1.	Sloučeniny zinečnaté	61
17.13.2.	Sloučeniny rtuťné a rtuťnaté	62
17.13.3.	Amalgamy	62

Organická chemie (Ing. Josef Benda)

18.	Obecná charakteristika	63
18.1.	Co je shodné s anorganickými sloučeninami	63
18.1.1.	Co je rozdílné	63
18.2.	Vazebné vlastnosti uhlíku	63
18.3.	Vaznost prvků v organických sloučeninách	63
18.4.	Indukční efekt	65
18.5.	M efekt	65
18.6.	Izomerie	65
18.6.1.	Strukturní izometrie	65
18.6.2.	Stereolizomerie	66
18.7.	Optická izomerie	66
18.8.	Znárodnování stavby org. sloučenin	67
18.8.1.	Vzorci sumární	67
18.8.2.	Vzorci racionální	68
18.8.3.	Vzorci strukturní	68
18.8.4.	Vzorci elektronové	68
18.9.	Klasifikace organických reakcí	69

18.9.1. Radikálové substituce, eliminace, adice	69
18.9.2. Iontové substituce a adice elektrofilní a nukleofilní	69
18.9.3. Přesmyky	70
18.10. Rozdělení organických sloučenin	70
18.11. Názvoslovné principy	70
19. Uhlovodíky	71
19.1. Alkany	71
19.1.1. Homologická řada	71
19.1.2. Reakce alkanů	72
19.1.3. Zástupci alkanů	72
19.2. Alkeny	72
19.2.1. Reakce alkenů	73
19.2.2. Zástupci alkenů	73
19.3. Alkiny	73
19.4. Cykloalkany	74
19.5. Aromatické uhlovodíky	74
19.5.1. Reakce arenů	75
19.5.2. Zástupci arenů	76
19.6. Alkyly a aryly	77
20. Deriváty uhlovodíků	78
20.1. Halogenderiváty	78
20.1.1. Reakce halogenderivátů	79
20.1.2. Zástupci halogenderivátů	79
20.1.3. Ekologie halogenderivátů	79
20.2. Hydroxysloučeniny	79
20.2.1. Reakce hydroxysloučenin	80
20.2.2. Alkoholy	82
20.2.3. Fenoly	83
20.2.4. Étery	83
20.3. Thioly a thiofenoly	84
20.4. Sulfonové kyseliny	85
20.5. Nitrosloučeniny	85
20.6. Aminy	86
20.7. Aldehydy	87
20.7.1. Reakce aldehydů	87
20.7.2. Zástupci aldehydů	89
20.8. Ketony	89
20.8.1. Reakce ketonů	89
20.8.2. Zástupci ketonů	89
20.9. Organické kyseliny	89
20.9.1. Reakce organických kyselin	90
20.9.2. Zástupci organických kyselin	91
20.10. Močovina a její deriváty	96
20.11. Heterocyklické sloučeniny	96

21.	Přírodní látky	101
21.1.	Lipidy	101
21.1.1.	Mýdla	101
21.2.	Sacharidy	103
21.3.	Bílkoviny	104
21.4.	Třísloviny	104
21.5.	Přírodní deriváty izoprenu	105
21.5.1.	Terpeny	105
21.5.2.	Steroidy	105
22.	Pesticidy	106
22.1.	Zoocidy	106
22.2.	Fungicidy	108
22.3.	Herbicidy	108
23.	Antibiotika	110
24.	Vysokomolekulární syntetické látky	110
24.1.	Polymery	111
24.2.	Polykondenzáty	111
25.	Chemie půdy	112
25.1.	Stavba půdy	113
25.2.	Půdní sorpce	114
25.3.	Půdní kyselost	115
25.4.	Pufrovací schopnost půdy	115
25.5.	Půdní dynamika a její činitelé	116
26.	Základy chemického rozboru (Ing. Miloslava Šafaříková)	118
27.	Rozdělení analytické chemie	118
28.	Chemikálie a laboratorní sklo používané při analýze	118
29.	Odběr a příprava vzorků k analýze	119
29.1.	Odběr vzorků	119
29.1.1.	Zmenšování vzorků	119
29.1.2.	Konzervace a uchování vzorků	120
29.1.3.	Rozpouštění vzorků	120
30.	Kvalitativní analýza	120
30.1.	Dělení a důkazy látek	121
30.1.1.	Dělení a důsledky kationtů	121
30.1.2.	Dělení aniontů	123
30.1.3.	Důkazy organických látek	124
31.	Kvantitativní analýza	124
31.1.	Vázková analýza	124
31.1.1.	Jednotlivé operace vázkové analýzy	124
31.1.2.	Výpočty ve vázkové analýze	125

31.2.	Odměrná (titrační) analýza	127
31.2.1.	Neutralizační titrace	128
31.2.2.	Srážecí odměrná analýza	129
31.2.3.	Komplexometrická odměrná analýza	129
31.2.4.	Oxidačně-redukční odměrná analýza	129
31.2.5.	Příprava odměrných roztoků	129
31.2.6.	Výpočty v odměrné analýze	131
31.3.	Instrumentální metody	134
31.3.1.	Optické metody	134
31.3.2.	Elektroanalytické metody	135
31.4.	Separční metody	136
31.4.1.	Extrakce	136
31.4.2.	Výměna iontů	137
31.4.3.	Adsorbční chromatografie	138
32.	Základy biochemie (Ing. Miloslava Šafaříková)	140
32.1.	Vznik a vývoj biochemie	140
33.	Rozdělení biochemie	140
34.	Živé organismy	140
35	Látkové složení živých organismů	141
35.1.	Zastoupení prvků v živých organismech	141
35.2.	Základní anorganické látky v živých organismech	141
35.3.	Základní organické látky v živých organismech	142
35.3.1.	Organické kyseliny	142
35.3.2.	Sacharidy	142
35.3.2.1.	Monosacharidy	143
35.3.2.2.	Disacharidy	146
35.3.2.3.	Polysacharidy	146
35.3.3.	Lipidy	147
35.3.3.1.	Jednoduché lipidy	147
35.3.3.2.	Složené lipidy	148
35.3.4.	Aminokyseliny a bílkoviny	148
35.3.4.1.	Aminokyseliny	149
35.3.4.2.	Bílkoviny	151
35.3.5.	Nukleové kyseliny	153
35.3.6.	Biokatalyzátory	155
35.3.6.1.	Vitaminy	155
35.3.6.2.	Enzymy	157
35.3.6.3.	Hormony	161
36.	Látkový metabolismus	163
37.	Zvláštnosti biochemických reakcí	164
38.	Energetika metabolismu	166

39.	Fotosyntéza	169
39.1.	Fáze fotosyntézy	170
39.1.1.	Průběh světelné fáze	170
39.1.2.	Temnostní fáze	171
39.1.2.1.	Calvinův cyklus	172
40.	Metabolické přeměny	174
40.1.	Významné meziprodukty metabolismu	174
40.2.	Metabolismus sacharidů	175
40.2.1.	Biologická oxidace sacharidů	175
40.2.2.	Aerobní biologická oxidace kyseliny pyrohroznové	178
40.2.3.	Cyklus kyseliny citronové	179
40.2.4.	Návaznost anaerovnní a aerobní biologické oxidace sacharidů	181
40.3.	Metabolismus lipidů	182
40.3.1.	Biologická oxidace lipidů	183
40.3.2.	Biosyntéza lipidů	185
40.4.	Metabolismus aminokyselin a bílkovin	186
40.4.1.	Biologická oxidace aminokyselin	186
40.4.2.	Biosyntéza aminokyselin	186
40.4.3.	Biologická oxidace bílkovin	187
40.4.4.	Biosyntéza bílkovin	188
41.	Vzájemná spojitelnost metabolismu hlavních živin	188
42.	Základy biochemie mikroorganismů	189
42.1.	Mineralizace organické hmoty	189
42.2.	Technologické využití mikroorganismů	189